

Sygn. akt: I C 1110/20

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 08 maja 2023 r.

Sąd Rejonowy Szczecin-Centrum w Szczecinie I Wydział Cywilny w składzie:

Przewodniczący: Sędzia Agnieszka Kuryłas

po rozpoznaniu w dniu 08 maja 2023 r. w Szczecinie

na posiedzeniu niejawnym

sprawy z powództwa: M. W.

przeciwko: K. W. (1)

o zapłatę

I. zasądza od pozwanej K. W. (1) na rzecz powoda M. W. kwotę 33.750 zł (trzydziestu trzech tysięcy siedmuset pięćdziesięciu złotych) wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty,

II. oddala powództwo w pozostałym zakresie,

III. zasądza od powoda na rzecz pozwanej kwotę 819,44 zł (ośmuset dziewiętnastu złotych czterdziestu czterech groszy) tytułem zwrotu kosztów procesu wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzone do dnia zapłaty,

IV. przyznaje od Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie na rzecz adwokata A. S. kwotę 4.428 zł (czterech tysięcy czterystu dwudziestu ośmiu złotych), wraz z podatkiem VAT, tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi M. W. z urzędu,

V. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie kwotę 11.428 zł (jedenastu tysięcy czterystu dwudziestu ośmiu złotych) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych, wywołanych cofniętym zwolnieniem od kosztów sądowych i cofniętym przyznaniem pełnomocnika z urzędu,

VI. nakazuje pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie kwotę 578,66 zł (pięciuset siedemdziesięciu ośmiu złotych sześćdziesięciu sześciu groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych w zakresie wynagrodzenia biegłego sądowego,

VII. nakazuje pobrać od pozwanej na rzecz Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie kwotę 534,15 zł (pięciuset trzydziestu czterech złotych piętnastu groszy) tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych w zakresie wynagrodzenia biegłego sądowego.

Sędzia Agnieszka Kuryłas

Sygn. akt: I C 1110/20

UZASADNIENIE

W dniu 16 sierpnia 2013 r. M. W. wniósł o zasądzenie od K. W. (1) kwoty 70.000 zł wraz z odsetkami ustawowymi liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty i kosztami procesu.

W uzasadnieniu pozwu powód podał, iż w dniu 8 grudnia 2010 r. w S. zmarła M. O. (1) - matka M. W. i K. W. (1). W trakcie postępowania w sprawie o stwierdzenie nabycia spadku sporządzono spis inwentarza majątku po zmarłej spadkodawczyni. Wartość majątku została przez powoda wskazana na kwotę 140.000 zł. Powód wskazał, że jako syn, który byłby powołany do spadku z ustawy, jest uprawniony do połowy wartości udziału, jaki by otrzymał. Powód nie został wydziedziczony, nie zrzekł się dziedziczenia, nie został uznany za niegodnego ani nie odrzucił spadku. Oświadczył również, że nie otrzymał zachowku w jakiegokolwiek postaci, zwłaszcza darowizny. Powód występował kilkakrotnie do pozwanej w sprawie dobrowolnej spłaty tej kwoty, jednak strony nie osiągnęły porozumienia.

W odpowiedzi na pozew (doprecyzowanej pismem z dnia 7 marca 2014 r.) pozwana K. W. (1) wniosła o oddalenie powództwa w całości i zasądzenie na jej rzecz od powoda zwrotu kosztów postępowania.

W uzasadnieniu swojego stanowiska pozwana wskazała, iż zmarła M. O. (2) nie pozostawiła majątku. W chwili śmierci M. O. (2) zajmowała lokal mieszkalny położony w S. przy ul. (...). W dacie śmierci M. O. (2) prawo własności do przedmiotowego lokalu przysługiwało w całości pozwanej. Wyjaśniła, że pierwotnie przedmiotowy lokal stanowił składnik wspólnego majątku małżeńskiego rodziców stron – W. O. i M. O. (2). Po śmierci W. O., na mocy testamentu całość spadku przypadła pozwanej. Tym samym pozwana uzyskała prawo współwłasności przedmiotowego lokalu w udziale do 1/2. Następnie, na podstawie umowy darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r. M. O. (2) przeniosła na pozwaną swój udział 1/2 w sprawie własności przedmiotowego lokalu. Tym samym pozwana uzyskała wyłączne prawo własności tego mieszkania. Pozwana zaprzeczyła, by wartość wyżej wskazanego lokalu mieszkalnego, na dzień śmierci M. O. (2) lub na moment obecny obejmowała kwotę 140.000 zł lub wyższą. Wartość przedmiotowego lokalu według stanu na dzień śmierci spadkodawczyni nie przekraczała kwoty 70.000 zł. Wskazała nadto, że decyzja rodziców o przeniesieniu praw do lokalu wyłącznie na pozwaną podyktowana była zachowaniem powoda względem nich, jak i samej pozwanej, rażąco naruszającym zasady współżycia społecznego. Z ostrożności procesowej pozwana podniosła, iż żądanie powoda jest sprzeczne z zasadami współżycia społecznego, albowiem powód przez co najmniej 10 ostatnich lat nie wykazywał zainteresowania losem swoich rodziców, nie odwiedzał ich i nie kontaktował się z nimi, nie uczestniczył w ich utrzymaniu ani nie zasięgał informacji o stanie zdrowia. Nie partycypował w kosztach remontu ww. lokalu ani w kosztach pogrzebu spadkodawczyni.

W dniu 24 stycznia 2019 r. Sąd Rejonowy (...) w S. Wydział (...) Cywilny w niniejszej sprawie – wtedy toczącej się pod sygn. (...) - wydał wyrok, którym:

1. oddalił powództwo,
2. zasądził od powoda M. W. na rzecz pozwanej K. W. (1) kwotę 3.617 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego,
3. zasądził od powoda M. W. na rzecz adwokata A. S. kwotę 3.600 zł tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej z urzędu,
4. odstąpił od obciążania powoda nieuiszczonymi kosztami postępowania.

W toku niniejszego postępowania Sąd zwolnił powoda od kosztów sądowych w całości i przyznał mu pełnomocnika z urzędu, a po ujawnieniu okoliczności świadczących o innej sytuacji powoda, w dniu 17 kwietnia 2018 r. cofnął ww. zwolnienie od kosztów sądowych i przyznanie mu pełnomocnika z urzędu. Na dalszym etapie postępowania powód był reprezentowany przez pełnomocnika z wyboru – r. pr. A. B..

Na skutek apelacji powoda od ww. wyroku, Sąd Okręgowy w S. Wydział (...) Cywilny Odwoławczy wyrokiem z dnia 30 marca 2020 r. wydanym w sprawie o sygn. (...) uchylił zaskarżony wyrok w całości, zniósł postępowanie przed sądem rejonowym od rozprawy w dniu 17 stycznia 2019 r. i przekazał sprawę Sądowi Rejonowemu Szczecin-Centrum

w Szczecinie do ponownego rozpoznania, pozostawiając temu sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania apelacyjnego.

W uzasadnieniu ww. wyroku Sąd Okręgowy wskazał, iż w sprawie zaszła nieważność postępowania przewidziana w art. 379 pkt 5 k.p.c., tj. pozbawienie powoda możliwości obrony swych praw.

Pismem powoda z dnia 29 kwietnia 2021 r. powód wskazał, iż podtrzymuje swoje dotychczasowe stanowisko w sprawie oraz przedstawioną argumentację. Wskazał, iż wnosi o doliczenie do zachowku wartości mieszkania położonego w S. przy ul. (...) liczonego według cen obecnych. W związku ze zniesieniem postępowania przez Sąd II instancji od rozprawy z dnia 17 stycznia 2019 r. wniósł o powtórzenie czynności w postaci zeznań świadków H. J., G. O. i D. R. oraz przesłuchania stron.

Pismem procesowym z dnia 30 lipca 2021 r. pozwana podtrzymała swoje dotychczasowe stanowisko w sprawie.

Na rozprawie w dniu 25 listopada 2021 r. Sąd przesłuchał świadków G. O. i H. J.. Na rozprawie w dniu 14 czerwca 2022 r. Sąd przesłuchał świadka D. R. i strony. Nadto, został przeprowadzony dowód z opinii biegłego sądowego K. B. celem ustalenia wartości nieruchomości.

Na rozprawie w dniu 14 czerwca 2022 r. powód podał, iż jego zdaniem w skład spadku po matce wchodzi ww. mieszkanie, złota biżuteria i oszczędności na koncie.

Pismem procesowym z dnia 18 stycznia 2023 r. powód wskazał, iż podtrzymuje swoje dotychczasowe stanowisko, w tym zgłoszone w pozwie roszczenie o zapłatę należności głównej wraz z odsetkami.

Sąd ustalił następujący stan faktyczny:

M. O. (2) zmarła w dniu 8 grudnia 2010 r. w S. jako wdowa. W chwili śmierci posiadała dwoje dzieci M. W. oraz K. W. (1).

Bezsporne, a nadto dowód:

- odpis skrócony aktu urodzenia M. W. k. 5;
- odpis skrócony aktu zgonu M. O. (2), k. 6;

Jeszcze za swojego życia, w dniu 28 marca 2006 r. M. O. (2) wraz z mężem W. O. nabyła na podstawie umowy o oddanie we współużytkowanie wieczyste, ustanowienie odrębnej własności lokali i sprzedaży od Gminy M. S. lokal mieszkalny przy ul. (...) w S., dla którego Sąd Rejonowy S. w S. prowadzi księgę wieczystą KW nr (...). Urząd Miasta S. ustalił cenę sprzedaży ww. lokalu mieszkalnego na kwotę 73.455 zł.

Bezsporne, a nadto dowód:

- elektroniczny wydruk księgi wieczystej nr (...), k. 33-39;
- umowa o oddanie we współużytkowanie wieczyste, ustanowienie odrębnej własności lokalu i sprzedaży, k. 43-48;
- pismo z dnia 28 listopada 2005 r., k. 53;
- protokół uzgodnień, k. 54-56;
- wniosek o sprzedaż lokalu mieszkalnego, k. 57;

K. W. (1) i jej mąż pomagali M. O. (2) i jej mężowi w wykupie na własność ww. mieszkania.

Dowód:

- zeznania świadka R. W., k. 83-86;
- przesłuchanie pozwanej K. W. (1), k. 526-528;

W dniu 1 listopada 2017 r. zmarł W. O.. Spadek po nim na podstawie prawomocnego postanowienia Sądu Rejonowego w S. Wydziału(...) Cywilnego z dnia 2 kwietnia 2008 r. na podstawie testamentu notarialnego z dnia 28 marca 2008 r., otwartego i ogłoszonego w dniu 2 kwietnia 2008 r., nabyła w całości córka K. W. (1).

Bezsporne, a nadto dowód:

- testament z dnia 28 marca 2008 r., k. 49-50;
- odpis postanowienia z dnia 2 kwietnia 2008 r., k. 51;
- zaświadczenie z US w S. z dnia 14 maja 2008 r., k. 52;

Umową darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r. M. O. (2) darowała córce K. W. (1) na jej majątek osobisty udział wynoszący 1/2 część w lokalu mieszkalnym nr (...) położonym w S. przy ul. (...), a K. W. (1) oświadczyła, że darowiznę tę w tym udziale na majątek osobisty przyjmuje. Wartość przedmiotu darowizny została określona na 35.000 zł.

Bezsporne, a nadto dowód:

- elektroniczny wydruk księgi wieczystej nr (...), k. 33-39;
- umowa darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r., k. 40-42;
- zeznania świadka R. W., k. 83-86;
- zeznania świadka J. M., k. 142-143;
- przesłuchanie pozwanej K. W. (1), k. 526-528;

Prawomocnym postanowieniem z dnia 30 października 2015 r. Sąd Rejonowy S. w S. Wydział (...) Cywilny stwierdził, że spadek po M. O. (2) zmarłej w dniu 8 grudnia 2010 r. w S. nabyli na podstawie ustawy wprost syn M. W. oraz córka K. W. (1), każdy w udziałach po 1/2 części.

Bezsporne, a nadto dowód:

- odpis postanowienia z dnia 30 października 2015 r., k. 234;

M. O. (2) za życia zawsze starała się pomagać swojemu synowi M. W., ponieważ czuła się winna tego, że po rozwodzie przez 12 lat był on wychowywany przez babcie. Powód dostał od spadkodawczyni garaż, który następnie sprzedał. Gdy powód zawierał związek małżeński M. O. (2) wyprawiła mu wesele, kupiła obrączki, dała mu wyprawkę, a następnie wyprawkę dla dzieci. Gdy powód był pozbawiony wolności i przebywał w ZK, spadkodawczyni odwiedzała go w więzieniu i wozila mu paczki.

Dowód:

- zeznania świadka R. W., k. 83-86;
- przesłuchanie powoda M. W., k. 525-526;
- przesłuchanie pozwanej K. W. (1), k. 526-528;

M. W. nie interesował się losami swoich rodziców. Kilka razy był obecny na święta organizowane przez M. O. (2) i jej męża.

Na pozwanej spoczął ciężar dbałości o zaspokojenie podstawowych potrzeb W. i M. O. (2). M. W. nie wspierał M. O. (2) w jakikolwiek sposób rzeczowy, finansowy, czy poprzez osobiste starania.

Staraniami pozwanej i jej męża w przedmiotowym lokalu przeprowadzone zostały niezbędne remonty, wymienione zostały okna. Na remonty wydatkowali oni własne środki w wysokości ok 3.000-4.000 zł. Pozwana, za zgodą męża pokrywała koszty utrzymania przedmiotowego mieszkania, bowiem dochody osiągane przez M. O. (2) i jej męża nie były wystarczające na zaspokojenie wszystkich usprawiedliwionych potrzeb.

Udział powoda w życiu rodziców ograniczał się do sporadycznych wizyt. Wizyty te sprowadzały się raczej do uzyskania od rodziców poręczeń umów pożyczek zaciąganych przez powoda, których następnie nie spłacał, a spłaty dokonywali w jego imieniu W. i M. O. (2).

W przeszłości powód nadużywał alkoholu. Zachowywał się agresywnie w stosunku do M. O. (2) i jej małżonka, dochodziło do rękoczynów z jego strony. To zmieniło się po tym, jak związał się z H. J..

Powód nie odwiedzał M. O. (2). Pojawił się on dopiero w szpitalu, tuż przed jej śmiercią. Nie wykazał zainteresowania organizacją pochówku matki. Pogrzeb został zorganizowany przez K. W. (1) i jej męża.

K. W. (1) nie przekazała powodowi żadnych środków tytułem spadku po matce.

Dowód:

- zaświadczenie z dnia 30 lipca 2001 r., k. 58;
- faktury, k. 59-70;
- zeznania świadka R. W., k. 83-86;
- informacje z ZUS, k. 110-111;
- zeznania świadka K. W. (2), k. 138-139;
- zeznania świadka A. W., k. 139-142;
- przesłuchanie powoda M. W., k. 529;
- przesłuchanie pozwanej K. W. (1), k. 529;

W chwili śmierci M. O. (2) nie posiadała żadnego wartościowego majątku.

Mieszkanie przy ul. (...) w S. pozwana sprzedała w 2015 r. lub 2016 r. za kwotę 140.000 zł. Pozostałe 700 zł z emerytury spadkodawczyni zostało przeznaczone na opłacenie rachunków za mieszkanie. Złota biżuteria została przetopiona i porozdawana przez spadkodawczynię.

Przed śmiercią w szpitalu u spadkodawczyni pojawił się notariusz, który miał spisać upoważnienie od M. O. (2) dla pozwanej, tak aby mogła ona pobrać emeryturę matki i przeznaczyć ją na opłaty. Ostatecznie spadkodawczyni nie mogła podpisać upoważnienia, albowiem w międzyczasie dostała drugiego udaru i mogła już tylko mrugać oczami.

Dowód:

- zeznania świadka R. W., k. 83-86;

- zeznania świadka A. W., k.139-142;
- zeznania świadka J. M., k. 142-143;
- zeznania świadka G. O., k. 484;
- przesłuchanie powoda M. W., k. 529;
- przesłuchanie pozwanej K. W. (1), k. 529;

Wartość rynkowa prawa własności lokalu mieszkalnego położonego przy ul. (...) w S. według stanu na dzień 9 czerwca 2008 r. przy założeniu standardu niskiego i według cen na dzień 14 października 2022 r. wynosi 270.000 zł.

Dowód:

- pisemna opinia biegłego sądowego z zakresu (...), k. 535-580.

Sąd zważył, co następuje:

Powództwo podlegało uwzględnieniu w części.

W niniejszej sprawie powód M. W. dochodził od pozwanej K. W. (1) zapłaty kwoty 70.000 zł tytułem zachowku należnego mu jako synowi M. O. (2), zmarłej w S. dnia 8 grudnia 2010 r., z uwagi na to, iż na podstawie umowy darowizny M. O. (1) przeniosła na pozwaną swój udział w prawie własności lokalu mieszkalnego położonego w S. przy ul. (...).

W niniejszej sprawie bezspornym było, że powód i pozwana byli dziećmi spadkodawczyni. Żadna ze stron nie kwestionowała również, że w chwili śmierci M. O. (2) nie posiadała już żadnego majątku. Nie było również kwestionowane, że na mocy umowy darowizny z dnia 9 czerwca 2008 r. spadkodawczyni przeniosła na K. W. (1) swój udział w prawie własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w S. przy ul. (...). Bezspornym było również, że prawomocnym postanowieniem z dnia 30 października 2015 r. Sąd Rejonowy S. w Szczecinie Wydział (...)Cywilny stwierdził, że spadek po M. O. (2) nabyli na podstawie ustawy wprost syn M. W. oraz córka K. W. (1), każdy w udziałach po 1/2 części.

Zgodnie z dyspozycją art. 991 § 1 k.c. zstępnym, małżonkowi oraz rodzicom spadkodawcy, którzy byliby powołani do spadku z ustawy, należą się, jeżeli uprawniony jest trwale niezdolny do pracy albo jeżeli zstępny uprawniony jest małoletni – dwie trzecie wartości udziału spadkowego, który by mu przypadął przy dziedziczeniu ustawowym, w innych zaś wypadkach – połowa wartości tego udziału (zachówek).

Stosownie natomiast do treści art. 991 § 2 k.c. jeżeli uprawniony nie otrzymał należnego mu zachowku bądź w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, bądź w postaci powołania do spadku, bądź w postaci zapisu, przysługuje mu przeciwko spadkobiercy roszczenie o zapłatę sumy pieniężnej potrzebnej do pokrycia zachowku albo do jego uzupełnienia.

W tym miejscu wskazać należy, iż zachówek stanowi korzyść, o którą mogą ubiegać się spadkobiercy ustawowi także wtedy, gdy zmarły nie pozostawił testamentu, ale jeszcze za życia rozporządził swoim majątkiem, dokonując darowizny i pozornie wartość spadku wydaje się zerowa. Zasadą jest, że przy ustalaniu prawa do zachowku dolicza się do spadku darowizny uczynione przez spadkodawcę. Czyli, jeśli w chwili śmierci scheda spadkowa jest zerowa lub znikoma skutkiem darowizn dokonanych przez spadkodawcę za życia, nie oznacza to, że zachówek się nie należy lub kwota zachowku będzie niska. Przy ustalaniu wysokości zachowku dolicza się bowiem do schedy spadkowej wartość darowizn dokonanych przez spadkodawcę.

Odnosząc treść powyższych przepisów do niniejszej sprawy stwierdzić należy, że powód, będąc zstępnym spadkodawczyni (synem), należy do kategorii osób uprawnionych do zachowku. Strony nie podnosiły w toku postępowania tego, jakoby powód otrzymał od matki zachówek w postaci uczynionej przez spadkodawcę darowizny, w postaci powołania do spadku, czy w postaci zapisu. Powód stał na stanowisku, że jako synowi spadkodawczyni należy mu się zachówek, z czym nie zgadzała się pozwana.

K. W. (1) wskazywała na to, iż z uwagi na złe relacje między matką a synem, brak zainteresowania powoda losem matki, nie należy się mu zachówek. Jej zdaniem byłoby to sprzeczne z zasadami współżycia społecznego. Co więcej, pozwana zaprzeczyła, aby wartość lokalu, którego dotyczyła umowa darowizny obejmowała kwotę 140.000 zł lub wyższą, na co powoływał się powód.

Na podstawie całokształtu materiału dowodowego zebranego w sprawie Sąd doszedł do wniosku, iż powodowi należało przyznać zachówek po matce, jednak nie w dochodzonej przez niego wysokości. Zważyć bowiem należy, iż na podstawie art. 993 § 1 k.c. do masy spadkowej należało zaliczyć darowiznę dokonaną przez M. O. (2) na rzecz pozwanej w dniu 9 czerwca 2008 r. w postaci udziału $\frac{1}{2}$ części w prawie własności lokalu mieszkalnego nr (...) położonego w S. przy ul. (...). W chwili dokonania darowizny wartość przedmiotu darowizny została oszacowana na kwotę 35.000 zł. Darowizna ta nie spełniała przesłanek do uznania jej za niepodlegającą doliczeniu – art. 994 k.c.

Zgodnie z art. 995 § 1 k.c. Sąd był obowiązany ustalić wartość przedmiotu darowizny według stanu z chwili jej dokonania, a według cen z chwili ustalania zachowku.

W tym celu Sąd dopuścił i przeprowadził dowód z pisemnej opinii biegłego sądowego z zakresu (...), który ustalił, iż wartość rynkowa prawa własności ww. lokalu według stanu na dzień 9 czerwca 2008 r. przy założeniu standardu niskiego i według cen na dzień 14 października 2022 r. wynosi 270.000 zł. Z uwagi na to, iż w skład masy spadkowej wchodziłby udział $\frac{1}{2}$ wartości tego prawa, a zatem byłaby to kwota 135.000 zł.

W niniejszej sprawie doszło do dziedziczenia ustawowego i powód jako syn M. O. (2) powinien otrzymać $\frac{1}{2}$ spadku (67.500 zł), mając jednak na uwadze treść art. 991 § 1 k.c. należny mu zachówek wynosi $\frac{1}{2}$ ww. kwoty, a zatem kwotę 33.750 zł i taką też kwotę Sąd uznał za zasadną i udowodnioną przez powoda tytułem zachowku.

Sąd z uwagi na treść przepisu art. 995 § 1 k.c. nie mógł ustalić wartości przedmiotu darowizny według cen z innej daty niż chwila ustalania zachowku, tak jak chciała tego pozwana. Nie mógł zatem ustalić ceny z momentu dokonania darowizny, czy też sprzedaży mieszkania przez pozwaną.

Zdaniem Sądu orzekającego w niniejszej sprawie powód nie wykazał, aby w skład masy spadkowej mogłyby wchodzić jakiegokolwiek inne składniki, w tym złota biżuteria i oszczędności na rachunku bankowym. Poza tym, pozwana podała, iż na rachunku spadkodawczyni w chwili jej śmierci były jedynie środki w kwocie 700 zł emerytury, które zostały przeznaczone na opłacenie rachunków za mieszkanie, zaś złota biżuteria została przetopiona i porozdawana przez spadkodawczynię członkom rodziny.

W tych warunkach Sąd uwzględnił roszczenie powoda w kwocie 33.750 zł wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się wyroku do dnia zapłaty, a w pozostałym zakresie oddalił powództwo jako niezasadne.

Zważyć należy, iż w toku sprawy powód nie modyfikował swojego roszczenia złożonego w pozwie i w ostatnim piśmie procesowym z dnia 18 stycznia 2023 r. (k. 601) wskazał, iż podtrzymuje swoje dotychczasowe stanowisko, w tym zgłoszenie w pozwie roszczenie o zapłatę należności głównej wraz z odsetkami. Odsetki w pozwie zostały określone od dnia uprawomocnienia się wyroku w sprawie, a zatem roszczenie odsetkowe zgłoszone przez powoda nie zostało w żaden sposób oddalone.

W tym miejscu na marginesie wskazać należy, iż pozwana powoływała się na sprzeczność powództwa z zasadami współżycia społecznego – art. 5 k.c.

Stosownie do treści art. 5 k.c. nie można czynić ze swego prawa użytku, który by był sprzeczny ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem tego prawa lub z zasadami współżycia społecznego. Takie działanie lub zaniechanie uprawnionego nie jest uważane za wykonywanie prawa i nie korzysta z ochrony.

Orzecznictwo sądowe, a także doktryna dopuszczają pogląd o zasadności stosowania art. 5 k.c. w sprawach o zachówek i możliwości obniżenia wysokości kwoty należnej z tytułu zachowku, z tym że zakres stosowania art. 5 k.c. powinien być wąski i nacechowany daleko idącą ostrożnością (M. Pazdan, w: K. Pietrzykowski, Komentarz KC, t. 2, 2018, art. 991, Nb 25). Nieco inaczej kwestię tę ujął SN w wyroku z dnia 28 marca 2018 r. (IV CNP 10/17, Legalis), w myśl którego: „niezależnie od możliwości pozbawienia spadkobiercy prawa do zachowku w sytuacjach określonych w art. 928 k.c. i art. 1008 k.c., nie jest wyłączone obniżenie albo pozbawienie prawa do zachowku na podstawie art. 5 k.c. z powodu sprzecznego z zasadami współżycia społecznego zachowania uprawnionego w stosunku do spadkodawcy" (zob. też wyr. SN z 14.3.2018 r., II CSK 276/17, Legalis; zob. też M. Załucki, Obniżenie, s. 98 i n.). Przy zastosowaniu art. 5 k.c. w sprawach dotyczących zachowku mieć należy na uwadze, że prawodawca – kreując możliwość dochodzenia roszczeń z tytułu zachowku – sprawił, iż pewna grupa spadkobierców ustawowych (wskazanych w art. 991 § 1 k.c. – zstępni, małżonek oraz rodzice spadkodawcy) uzyskuje ochronę, niezależnie od woli spadkodawcy. W istocie jedyną możliwością pozbawienia tak uprawnionych prawa do zachowku jest skorzystanie przez spadkodawcę z instytucji wydziedziczenia – przy zaistnieniu przesłanek umożliwiających dokonanie takiego wydziedziczenia. Możliwość całkowitego pozbawienia uprawnionego możliwości dochodzenia roszczenia o zachówek z uwagi na nadużycie przez niego prawa podmiotowego w tym zakresie może mieć miejsce jedynie wyjątkowo i w zasadzie powinna być ograniczona do wskazanych w art. 1008 k.c. przesłanek, które umożliwiłyby ewentualne wydziedziczenie (wyrok SA w Warszawie z dnia 9 maja 2018 r., V ACa 921/17, Legalis). W orzecznictwie trafnie zauważono przy tym, że: „Nieuzasadniony jest pogląd (...), zgodnie z którym zasady współżycia społecznego przy orzekaniu mogą być brane pod uwagę jedynie w razie wniosku zgłoszonego przez stronę procesową pragnącą się na nie powołać w celu uzyskania ochrony. Możliwość uwzględnienia norm moralnych i zwyczajów panujących w danej społeczności dla oceny stanu rzeczy w sprawie wyłącznie na wniosek strony, a pozbawienie takiej inicjatywy Sądu, wypaczyłoby tę instancję i prowadziłoby do jej skostnienia i nieużyteczności. Zdecydowanie wystąpienie nadużycia prawa podmiotowego jest przez sąd uwzględniane z urzędu" (wyrok SA w Katowicach z dnia 6 października 2021 r., I ACa 792/20, Legalis).

Mając na uwadze powyższe i zgromadzony w sprawie materiał dowodowy Sąd zważył, iż w przedmiotowej sprawie nie mamy do czynienia z taką wyjątkową sytuacją. Powód M. W. co prawda nie interesował się losami swoich rodziców i rzadko ich odwiedzał. Opieka w każdym aspekcie nad spadkodawczynią była sprawowana przez pozwaną i jej małżonka. Wspierali oni M. O. (2) finansowo i zrealizowali ze swoich własnych środków remont mieszkania położonego w S. przy ul. (...). Powód w przeszłości nadużywał alkoholu i nie zawsze zachowywał się właściwie względem swojej matki i ojca. Mimo to, M. O. (2) nie zdecydowała się na jego wydziedziczenie. Raczej starała się go wspierać, mimo, iż powód jej tego nie ułatwiał. M. W. pojawił się w szpitalu przed śmiercią matki. Nie zainteresował się jednak zorganizowaniem jej należytego pochówku, a pogrzeb i stypa zostały zorganizowane przez K. W. (1) i jej męża. Obecnie domaga się zachowku po spadkodawczyni, albowiem jedyny wartościowy składnik majątku został darowany pozwanej przez śmiercią M. O. (2).

W tej sytuacji Sąd, mając na uwadze wszystkie powyższe okoliczności, w tym wolę spadkodawczyni i brak wydziedziczenia powoda (z powodu braku takiej woli albo braku przesłanek) uznał, iż powód nie naruszył zasad współżycia społecznego zwracając się do pozwanej z niniejszym powództwem.

Za niewiarygodne Sąd uznał przy tym zeznania powoda i jego partnerki H. J. odnośnie prawidłowych stosunków pomiędzy powodem i rodziną jego partnerki a spadkodawczynią. Sąd nie uwierzył, że powód miał bardzo dobre relacje z matką i jej pomagał i, że to M. O. (2) wspierała pozwaną, a nie odwrotnie. Co innego wynika bowiem z pozostałego zebranego w sprawie materiału dowodowego. Dodatkowo wskazać należy, iż ani świadek H. J. ani świadek D. R. nie byli w stanie wprost wskazać, w czym to powód miałby pomagać spadkodawczyni. Z zeznań powoda i jego partnerki

daje się odczuć, iż nie byli oni zorientowani co do bieżących spraw M. O. (2) i jej potrzeb, a już na pewno nie w takim stopniu jak pozwana.

O kosztach procesu orzeczono na podstawie art. 100 k.p.c. przy uwzględnieniu, iż powód wygrał proces w ok. 48 %. Na koszty procesu poniesione przez powoda złożyły się: 500 zł zaliczki na biegłego, 3.600 zł za zastępstwo procesowego r. pr. A. B. za I instancję i 1.800 zł za II instancję, łącznie 5.900 zł, z czego pozwana powinna zapłacić powodowi 2.832 zł. Pozwana poniosła zaś koszty ustanowienia pełnomocnika w I instancji – 3.600 zł, zastępstwa w II instancji – 1.800 zł, opłaty skarbowej – 17 zł, opłaty za odpis protokołu – 5 zł, opłaty od zażalenia - 700 zł oraz zastępstwa w postępowaniu zażaleniowym – 900 zł, łącznie 7.022 zł, z czego powód powinien jej zwrócić 3.651,44 zł.

Po dokonaniu potrącenia, do zwrotu dla pozwanej od powoda pozostaje kwota 819,44 zł (3.651,44 zł – 2.832 zł), którą Sąd zasądził w punkcie III wyroku wraz z odsetkami ustawowymi za opóźnienie liczonymi od dnia uprawomocnienia się orzeczenia, którym je zasądzone do dnia zapłaty.

Odsetki od kosztów procesu Sąd zasądził na podstawie art. 98 §1¹ k.p.c.

W punkcie IV wyroku Sąd przyznał od Skarbu Państwa-Sądu Rejonowego Szczecin-Centrum w Szczecinie na rzecz adwokata A. S. kwotę 4.428 zł wraz z podatkiem VAT tytułem kosztów pomocy prawnej udzielonej powodowi M. W. z urzędu. Powód był do pewnego momentu postępowania reprezentowany przez adwokata z urzędu, któremu należało przyznać wynagrodzenie w niniejszej sprawie, które zostało ustalone w stawce 3.600 zł + 23 % VAT, a zatem 828 zł, łącznie 4.428 zł.

W niniejszej sprawie zostały wygenerowane koszty sądowe, wywołane cofnięciem powodowi zwolnienia od kosztów sądowych i cofnięciem pełnomocnika z urzędu, na które składało się: wpis od pozwu 3.500 zł, wpis od apelacji 3.500 zł oraz wynagrodzenie pełnomocnika z urzędu 4.428 zł, łącznie 11.428 zł, którą to kwotę Sąd postanowił obciążyć powoda na podstawie art. 110 ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Tym bardziej, iż Sąd nie obciążył powoda grzywną z art. 111 ww. ustawy.

Rozstrzygając o nieuiszczonych w postępowaniu kosztach sądowych w punktach VI i VIII wyroku w postaci wynagrodzenia biegłego sądowego K. B. w łącznej wysokości 1.612,81 zł, Sąd miał na uwadze wynik niniejszej sprawy, a także przepis art. 83 ust. 2 w zw. z art. 113 § 1 ustawy z dnia 28 lipca 2005 roku o kosztach sądowych w sprawach cywilnych. Kwota ta do wysokości 500 zł została zaspokojona z zaliczki od powoda. W pozostałym zakresie 1.112,81 zł podlegała rozliczeniu od stron. Dlatego też, stosownie do przegranej Sąd nakazał pobrać od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Sądu Rejonowego Szczecin – Centrum w Szczecinie kwotę 578,66 zł, a od pozwanej kwotę 534,15 zł tytułem nieuiszczonych kosztów sądowych.

Mając na uwadze powyższe, Sąd orzekł jak w sentencji wyroku.

Sędzia Agnieszka Kuryłas